D. T. O. M. A.

Consensu & Auctoritate

Gratiosissimi Collegii Medici Lipsiensis,

PRÆSIDE

VIRO

Nobiliss. Ampliss. Excellent. Experientissimo

DN. SIGISMUNDO RUPERTO Sulzberger/

Phil. & Med. Doctor. Celeberr. Anatom. & Chirurg. P. P. Famigeratiss. Facult. Medic. Adsessor. gravissimo,

DISSERTATIONEM INAUGURALEM

DE

MORSU VIPERÆ,

PRO

LICENTIA

Impetrandi Honores & Privilegia in Arte Medica Doctoralia,

Publico Examini submittit

M. MICHAEL Ettmüller/ Lipsiens.

Art. Medic. Baccal.

Die 17. *August.* *Anno* 1666.

Literis CHRISTIANI MICHAELIS.

PROOEMIUM.

TErrestres Deos si vocarim primos nostros Parentes, vix aberraturum me æstimo. Absoluta namque eorum potestas, totum terrarum complectebatur orbem, & quicquid universo hic ipse fovebat ambitu, ceu Dominis humilimè eis serviebat. Sed neglecto ab ipsis mandato Divino, omnes quoque subditi rebelles similiter sunt facti, ut vel levissimum animalculum insurgere contra eosdem animosè audeat. Non sufficiebat scilicet, tot morborum tempestatibus expositum esse corporis navigium, aut nebulæ instar evanescere fugaces vitæ dies, sed ad principis anteà conspirare debebant internecionem, tum ipse homo, tum reliqua animantia. Relinquo machinationes, quas homini homo struit malitiosè, ne proprio generi aspergere infamiæ labem videar. Brutorum saltèm notanda vis, eorumq; insigniorum atrocitas, & viliorum nocendi perniciositas, quâ levitèr saltem provocata, lethalibus se ulciscuntur plagis. Quem non prosternit Leo, Tygris, Ursus, Lupusvè? quis cornuum Tauri ferat insultum? aut ungulæ equinæ percussionem? quæ ut aperto nos aggrediuntur Marte, ita manifestam eorum læsionem nemo non fugit. Ast vix his cedunt vel vilissima animalcula, quæ occultis veneni armata sunt spiculis. Araneus non bufoni tantum mortiferas struit insidias, sed & homini si provocetur, est venenatus hostis. Quid scorpii valeat aculeus neminem latet, quidq; apum, vesparúmvè ictus habeat in recessu, loquuntur Practici. Taceo phthiriasin morbum, in quo, horrendum dictu, sordidi pediculi miserè interimunt ægros. Viperæ *in præsentiarum considerabo vim, & quantum malignitatis in* morsu *sub alexiteria earum lateat virtute, pensitabo. Huic ut faveat Divinum Numen, supplex rogo.*

CAPUT I. THEORETICUM.

PUNCTUM I.

Morsum viperæ esse venenosum asserit.

§. 1.

PAradoxa admodum prima fronte videtur Cornelii Celsi sententia, dum *libro V. Medicinæ cap. 27.* expresse asserit, *omnem feræ*

morsum habere quoddam virus: quod effatum, licet de propriè dictis feris indomitis, iisq; homini singulariter infestis intelligi possit, sicut hoc sensu illud interpretatur *Sennertus lib. V. Prax. Past. IV. cap. 19.* Antecedentes tamen lineæ & subsequens generalis medendi methodus, ad omnia animalia, hoc assertum accommodandum svadent: Cum inprimis in aliorum Autorum lectione occurrens experientia, idem satis confirmet. Notanter interim, *quoddam virus habere* ait, innuens hoc ipso varietatem graduum, dum intensius modò sit idem, modò remissius, modò insignioribus comitatum sit symptomatibus, modò levioribus, ita ut in genere quilibet morsus cujuscunq; animalis furore tamen vel irâ concitati præter læsionem externam, veneni unà inducat metum.

§. 2. Ast inter feras morsu venenato inquinantes, præ aliis serpentum & reptilium eminet genus, inter quæ verè primum meretur locum vipera, *animal in totum pernitiosissimum & venenosum*, ut loquitur *Amatus Lusitanus Cent. 1. Cura 1. Scholio. 10.* Quod quò notius est omnibus ferè Europæis, eò vehementius lædit mordendo testantibus hoc Symptomatis, quibus catervatim stipatur hic morsus. Sed in quo venenositas hujus cõsistat, omninò cõtroversum est; necesse ergò ut de natura veneni morsusquè venenati prius constet, quò eò certius de veneno viperino possit ferri judicium.

§. 3. Venenorum essentia, si quæ alia, in toto Naturæ theatro ut maximè est obscura, ita ob id perdifficilis in Medicina eorum curatio est. *vide elegantissimum discurs. Joh. Fabri Lyncei Exposition. in nomina, & imagines animalium novæ Hispaniæ pag. 783.* In primis monendum insignem vulgò hic animadverti abusum, dum quodlibet corpus naturale ejusve quædam pars, lædens quocunq; modo corpus humanum, cujus læsionis ratio adeò manifesta dari non possit, aut licet reddatur, ab altero ob præconceptarum opinionum vim, non accipiatur, mox venenosum, læsioq; à veneno oriunda dicitur. Sic Opium sæpius vocatur venenosum ob vim suam Narcoticam, cum tamen magni ipsius Theriaces Antidoti constituat basin, unde & Hyoscíamus, Solanum, Mandragora, ipsumq; salutiferũ Papaver, sub venenorum vulgò rediguntur classem, cum tamen horum legitima præparatio & usus, divinas medentibus porrigat manus, & nunquam satis deprædicandam ægris ferat opem. Sic similem sortem subit ob similem

ſem vim *Datura* dicta Planta, ex cujus tamen ſemine, quam elegantiſſimum Pharmacum phantaſticum doctiſſimus elaboret *Fabricius Bartholetus*, ad quæcunq; deliriorum melancholicorum inprimis genera efficaciſſimũ, videri poteſt *in lib. V. Method. in dyſpnœam Part. 1. cap. 1. pag. 392.* Quod ipſum medicamentum manu ferè nos ducit ad penetrandam intimius medicamentorum vim, eorundemq; ſpiritus & archeum corporis noſtri, afficiendi modum. Miror intereà cur non & pares ob cauſas vinum inter venena relatum fuerit, poſtulante hoc delirio ebrioſo, poſt nimium ejus uſum, nunc melancholico, nunc Maniaco &c. pro varietate individuorum inducto: Sicut ob vires hujusmodi ſtupefactivas, vapor ex muſto ferveſcente exhalans venenatus dicitur, cum tamen muſtum, in larga quoq; copia hauſtum, nullas veneni inprimat notas. Solent ſimiliter ſangvis menſtruus, lac in ventriculo coagulatum ob quædam ſymptomata, ex ſtomachi gravedine oriunda, Ungvium ſegmenta, ob vim emeticam vel purgantem excedentem, cantharides ob vim ſuam inprimis veſicam exulcerantem &c. venenorum appellari nomine. Ut & Calx viva, item Gypſum, vitriolum aſſumtum, Aqua fortis, venenata dicuntur, ob repentinam ſuam læſionem &c. Ceterum ſi ſimili modo pergere debeam, vereor ſane, ne omnia medicamenta, & alimenta ex perverſo uſu fiant venena, & horum uſus legitimus easdem in medicamenta permutaret. Aliud namq; eſt noxium, aliud verò venenatum.

§. 4. Venenorum interim propriê ſic dictorum quod attinet, naturam, ante omnia præſcindendus eſt conceptus uſurpationis, & præparationis, ab eorum interna eſſentia, quia ſub illo reſpectu venena fiunt non venena, hoc eſt legitimo uſu, & commoda præparatione, abeunt in ſaluberrimas medicinas; propriam verò conſideratam eſſentiam, conceptu quodam generali omnibus univocè competente exprimere, res videtur ferè impoſſibilis, tum ob inſignem eorum varietatem, tum etiam ob unius, ejusdemq; veneni variam operandi rationem. In genere tamen in hoc omnia convenire videntur, quod agant, vel ratione fermenti cujusdam peregrini, Maſſæ ſangvineæ, tanquam Nectari vitali, omninò exotici, vel ratione ſpeciei, ſeu Ideæ cujusdam Archæo hoſtilis, eum in varias agitantis perturbationum procellas, undè enormis actionum læſio; & perverſio contingit: Ita ut læſio à veneno partim ad corpus, partim ad actiones ejusdem per-

 tineat.

tineat. Quas læsiones communiter, à qualitate quadam maligna & toto genere deleteria oriri ajunt, contra quos tamen disputat *Johannes Marcus Marci à Kronland. in Philosoph. vet. restit. Part. IV. Sect. 3. pag. 431.*

§. 5. Hujusmodi veneni operationes & operandi modos, deprehendimus inprimis in morsib9 venenatorum animalium quando præter rationem partis affectæ, & læsionis continui modum, supervenit Symptomatum miserandorum, & horrendorum cohors, hinc certum imminens vitæ periculum, cum morbi acumine seu brevitate, ut sunt, totius corporis tremor, item exhorrescentiæ syncope lævissimo vulneri remota licet in parte superveniens: Sudor frigidus syncopticus, corporis intumescentia, maculæ & livores hinc inde erumpentes, quæ pro varietate mordentis etiam variant: in genere tamen vulneri tali ut tali nullo modo per se cohærere possunt, sed omnino τὸ θεῖον Hippocratis hujusmodi læsionibus inesse videtur. Non sufficit autem ut à venenato habito vulgò animali contingat læsio; nam & venenatum citra veneni sui vim lædere, & contra non venenatum plagam venenosam infligere potest, pro alio atq; alio, in quo consistunt, statu. Hujusmodi porrò crudelia symptomata (de quibus posteà, ubi de signis) cum præsentaneo vitæ periculo, cujus linea ultima imminet, nisi celeri manu feratur auxilium, conjuncta, quæ morsum viperæ insequuntur, apertè ostendunt à posteriori licet, venenum & hujus lethiferam vim conjunctam esse cum isto morsu. Undè tutissima quoq; curatio per Alexipharmaca, seu communia, seu appropriata, experientiâ duce inventa instituitur, seu intus assumta, sudoris beneficio, naturæ conatum juvent, expellendo, seu foris admota eandem levent attrahendo.

§. 6. Sunt equidem nonnulli, qui morsum viperæ licet vel atrocissimum venenatum negant, sed omnem supervenientem symptomatum syndromen, tùm ex acutie, & summò dentis lædentis acumine, ejusq; relictis spiculis, & tenuis biliosi liquoris sociatione, tùm ex partis læsæ nervosâ compositione oriri volunt. Non secus ac ex aciculæ punctura in partibus nervosis nonnunquam superveniat mors. videatur *Bartholinus de angina Puerorum p. 111. 112. & D. Pauli digressio de febril. malignis p. 45. Hildanus Cent. V. obs. 11.* Sed utut hæc sese rectè habeant, non tamen omnem absolvunt paginam: multum facit

acumen

acumen dentis, undè sine eo invalidæ sunt viperæ demonstrante hoc *Zvvölfero*, & *Severino*: multum quoq; pars læsa, ut majora sequantur symptomata, liquor etiam effusus maximè est ponderandus, & in hoc ipso id, quod venenatum reddit vulnus cæteris paribus residere existimo, cum in minima quantitate maxima ejus sit vis. Cur enim hujusmodi morsus maculæ & livores, & intumescentia corporis, cur horrendæ lipothymiæ, & cordis anxietates sequerentur? aliàs in similibus non obviæ læsionibus: cur in partibus carnosis eadem adessent Symptomata? Cur applicata externè alexipharmaca & proprio ex subjecto, & etiam ex alieno, item volucres viventes, attrahendo relevarent ægrum? Cur interna alexipharmaca curarent maximè, si ab omni venenatæ læsionis suspicione, esset liber viperæ morsus? cur deniq; tam brevis relicta sit vitæ usura de morsis? taceo hic Suctionem partis læsæ cum ore, accelerare mortem promovendo venenum ad interiora ex *Amato*, licet rejiciatur hæc hypothesis *à M. Sever. de Vipera Pythia. part. II. cap. 8. p. 36.* Cujus exsuctionis veritatem vide apud *Lynceum loco sup. citat. p. 778.* Cur deniq; aliorum animalium vulnera levia ob veneni tamen quandam labem sunt lethalia? ut infrà patebit. Perplacent ergo mihi *Sennerti* verba *lib. V. Prax. Part. II. cap. 21. Vulnera à venenatorum morsibus vel ictibus illata plus nocent vi venenata quam vulnere, quæ per se plerumq; non sunt magni momenti:* Concluserunt ergò veteres viperam esse venenatam, sed quæsiti ulterius *cur sint venenatæ,* dixère, quia earum licet exiguus morsus sit lethalis, idq; propter venenositatem animalis, & ita vitiosum commiserunt circulum; quem ut effugerent tandem respondère, vim inesse ipsis peculiarem, totó genere præter naturam, & uno verbo occultã. Sed hoc ipso dixère, se ignorare istam vim venenosam, quia ipsis sit occulta, quod namq; occultum est, hoc ignoro. Pergendum ergò jam ulterius & ad naturam veneni viperini ejusq; per morsum communicationem est progrediendum.

PUNCTUM II.

Autorum de veneni viperini naturâ sententiam perpendit.

§. 1. Viperam ejusq; inprimis morsum, maximè esse formidãdum ob veneni noxã, experiẽtia edocti, statuere veteres; Ceterum

& ean-

& eandem viperam insigniter prodesse ad profligandas multorum morborum phalanges, eadem ipsos informavit experientia. Sic vinū, in quo suffocatæ viperæ, præsentissimum ad horrendam Elephantiasin Græcorum, seu lepram Arabum esse Alexipharmacum demonstrat *Galenus lib. VI. Comment. Aphorism. 47:* Quas tamen historias in dubium vocari videtur *Poterius*, cōtraria experientiâ fretus *Cent. 3. obs. 81.* Et musto, in quo similiter extincta vipera, spontaneo nisu, talis æger non tantum perfectè curatus, sed præterea quoq; omninò in Juventutem quasi restitutus fuit; exutis crinibus, ungvibus & pelle hisq; omninò renovatis: referente *Aretæo lib. II. de Sign. & Caus. diuturn. morb. cap. ult.* quarum historiarum explicationem vide in *Zacuto Lusitan. lib. VI. Medic. Princ. Histor. II.* Unde etiam à *Galeni* antecessore *Andromacho* theriacæ tanquam basis fuêre immisti ex viperis parati trochisci. Cæterum cum deficeret ratio propter quam tam pernitiosum venenum, & rursus adeò salutare pharmacum consisterent in eodem subjecto, res tandem eò pervenit, ut dixerint, non totam viperam esse venenatam, sed tantum quasdam ejusdem partes: has recenset *Bald. Angl. Abbatius de Vipera. Cap. IV. V. & VI.* & ait *esse dentes, Gingivas & vesicam felleam: in dentibus quidem venenum esse à natura inde manifestum ait, quoniam ab iisdem dentibus viperæ jamdudum mortuæ, si quis tangatur, lethale est: Quare hac in parte, & mortua & viva, semper apta nata est ad lædendum; in Gingivis porrò, & vesiculis earum, esse collectum venenum ex usu & cibo venenatorum animalium, attractum à vesica fellea, vagum & spirituosum, translatum ad Gutturis partes, tanquam in sentinam deponi à natura, & facultate viperea perfici. Hanc autem fellis virulentiam toto Capite V. probat ex eo, quod impositum fel ictui viperino, venenum à viperæ ictu projectum, similitudinis ratione attrahat.*

§. 2. Hæc veterum fuêre asserta, ab *Abbatio* explicata, quæ ex parte vera esse certâ ratione, dummodo legitimè explicentur, inferius patebit: Merentur interim examen: videntur enim omninò ex nuda, eaq; falsa hypothesi oriri: observarunt scil. veteres, morsu tantum lædere viperas venenosè, hinc dentes esse venenatos conclusére, cumquè præterea vesiculas observarint in gingivis, easq; liquore quodam plenas, confirmati ulteriùs in sua opinione, & hunc venenatum statuerunt, cum ex fellis derivetur vesicâ, affirmantes, felleum liquorem

pessi-

pessimum corporis in quocunque animali virus. Sed superiores restant difficultates; si tam pretiosus pro vita humana & conservāda & prolonganda est reconditus balsamus in viperis, undè hæc eorum venenositas in dentibus? in liquore felleo? & in vesiculis gingivarum? In quo consistit hoc ipsum venenum? Hinc qua ratione dentes sint venenati, omninò probandum, & explicandum fuisset, non ex nudo effectu, morsu venenato, de dentium malignitate judicandum: ad hæc etiam post mortem lædere posse ex se & venenosa suâ vi, quam dicti modò Autores illis attribuunt, vana est mentis persvasio, cum nulla vera hujus rei unquam observata sit experientia, & licet exemplum, quod mortuæ viperæ dentis tactus sit lethalis, habeat *J. C. Claudinus de ingressu ad infirmos*, huic tamen & etiā *Abbatio* abundè satisfacit *doctissimus Severinus*, & ratione & experimento confirmatus, *de vipera Pythia cap. 8. Part. II. p. 359. & 360.* inter alia inquiens: *Viperæ aut dens integer, aut comminutus & uti libuerit voratus, ne dum non lethiferus, sed neq; detrimentosus experimento comprobabitur tibi, seu nuper mortuæ dēticulus, seu vivētis, seu dum digitis tribus contineatur coercitus angvis Capite, in animantis cujuspiā carnē, tum ipsius operā per vim adactus, seu per arbitrium viperæ fuerit defixus, quod duplex nos experimentum in pullo Gallinaceo fecimus.* Quod vesiculas attinet, sub dentibus, ex *Ambrosini* Anatomica observatione constat, quod viperæ præter 34. dentes maxillarū (48. numerant *Hodiernus & Spontonus*) habeant quatuor caninos, inprimis femellæ, semper tn. duos tantùm, se observasse *ait Locatelli in theatr. arcanor. p. 263.* Qui conspiciūtur perforati, & vesicula liquore plena muniti, quod tn. de duobus tantum asseritur à quibusdam (& in specie inter hos quodam medio,) quæ novo quotidie repletur humore, dum primus in ictu, consumptus fuerit: Ad has dentium vesiculas ex corde & hepate venæ seu arteriæ ascendentes deferunt hunc liquorem. Videatur *Jonstonus lib. 1. histor. Nat. de Serpentibus Tit. II. cap. I.* Sed hanc ipsam *Ambrosini* & antecedentem *Abbatis* sententiam, licet nec avtopsiam cōfirmare, neq; rationem ullam comprobare ostendat *Veslingius*, describens Anatomen viperæ *Marco A. Severino Part. I. Cap. 12. p. 234.* Horum tamen effatum sub *Plinii* defensione confirmatur à *J. B. Hodierno in descriptione dentis viperini ad Severinū missa pag. hujus 258.* Qui observavit vesicam felleam hepati colligatam in mediam propè

cau-

caudam propagari atq; iſtius filamenta quædam mira ſubtilitate per ſpinam ad os perduci, & virus per ejusmodi filamenta quaſi per venulas ad dentis cavitatem perduci: ubi dentium harum accurata ſtructura eleganter deſcribitur, cujus brevem quaſi ſummam dat *Veslingius in ſua Anatome Viperæ,* dicens, *quod recondantur intra laxas veluti vaginas, liquore felleo plenas, ex quibus ad libitum ferè celerrimè efferuntur. Hos lethale diſcrimen & perniciem afferre de morſis, tenuiq; fiſtula, veluti Scorpionum aculei perforatos infundere venenum tàm experientiæ cenſura, quàm Autorum ſcriptis ſeriò confirmatum eſt.* Sed Salivalem hunc, in & propè dentes humorem, per ſe cōſideratum, experientiâ edoctus ſimiliter ab omni veneni ſuſpicione liberat *Severinus p. 360.* vidit nempè *Johannem Branchinum Theriacopæum Senenſem* viroſum hunc liquorem de viperæ viventis dente collectum, nihil exindè noxæ perpeſſum, qui retulit, & de Gingiva viperæ mortuæ viventis ore ventriculo captatum, alii præter ſe nulli ex aqua vel vino potatum nocuiſſe: nec ſuccum hunc Gallo gallinaceo immiſſum in os quicquam nocuiſſe: nec famulo ſuper manu perpuncta virus hoc infricatum aliquid noxarum intuliſſe: & licet ex fellis veſicula oriatur, cum veſicæ felleæ non ſit venenatus liquor, nec hic exindè ortus erit malignus, probat hoc meum aſſertum *Zwôlferus animadverſ. in Pharmacop. Auguſt. Claſſ. XII. p. 211.* Qui in his partibus nullam unquam deprehendit malignitatem, & abſciſſa capita, veſiculas felleas, & caudas, earundem alia carne obvolutas felibus & canibus devoranda objecerit, qui hæc ipſa ſine ullo vitæ diſcrimine conſumſêre, videatur *Boyle experiment. Philoſoph. experiment. II. p. 58.* item *Bartholinus* de angina puerorum *pag. 111.* refert: capita reſecta canes devorant nulla mortis mulcta, & ſi humorem ſuſpectum ex capite de mortuo promas, innoxium ſenties, & *pag. 113.* aliis veſicula fellea eſt ſuſpecta, quæ tn. canibus in alimentum cedit; quam ipſam potiùs ceu ad quælibet venena antidotum deprædicat *Borell. Cent. IV. Obſerv. 19.* & certa obſervationis fide comperit *Severinus parte II. cap. I. pag. 288.* quod pulli gallinacei ſtomacho immiſſum fel nil offecerit: præterea ſi vipera integra in vino extincta leproſos reſtituit, & fœminæ Anglicæ tali vino pro coſmetico utantur, teſte *Zwôlfero* eodem loco; ſi totæ viperæ in retortâ immiſſæ, cum capite & cauda, dent ſaluberrimum ⊖ volatile, ubi eorum erit fellea malignitas? objiciunt

quidem

quidem venenatis vesci alimentis viperas, hinc venena hæc secerni in fellis vesicam, salutares v. partes in succum & sangvinem converti. Sed ut taceam merum esse effugium, nulla ratione stipatum, hujusmodi animalia venenosa cur non eodem veneno in digestionum officinis afficiunt partes? cur non inquinant sangvinis vim alexipharmacam, antequam in vesicam colligantur biliariam? item undè petenda origo virtutum alexipharmacarum, si venenatis vescuntur bestiis? præterea & anates bufonibus & ranis delectantur venenatis, sicut ciconiæ, similibus ranis, serpentibus, bufonibus aliisq; toxicatis animalculis (undè hæ aves per putrefactionem in similia denuò reviviscunt animalia, non secus atq; ex indusiis humanis fiunt pediculi, ex spermate & sangvine humano fiunt muscæ & pediculi, ex pane & melle fiunt formicæ, ex Basilicone & fracedine lapidis sorpiones &c. videatur *Helmontius de Potestate medicaminum §.37.* quale Scorpionis ex ocymo exemplum observavit *Magnificus D. D. Michaelis)* tantùm tamen abest ut venena colligant, ut potiùs efficacissima exhibeant alexipharmaca: hinc *Theophrasti Paracelsi* arcanum ad quævis veneni genera ex sangvine Ciconiæ notissimum est, videatur de hoc *Crollius in sua Basilica Chimica p.450.* cujus felicissimum effectum in principe refert *Hartmannus comment. in citat. loc. p. 252.*

§. 3. Nec quicquam obtinet *Abbatius* ex eo, quod venenum attrahat denuò fel impositum; nam aliæ viperarum partes similiter impositæ idem præstant: ad hæc columbæ vel gallinæ vivæ dissectæ, calentes adhuc morsui impositæ, virus extrahunt, quæ tamen ab omni veneni exemptæ sunt suspicione: non secus ac pulli gallinacei vel columbini, circa anum deplumati, buboni pestilenti applicantur, extrahunt namq; tàm fortitèr venenum, ut ipsi etiam cum salute ægri moriantur: Quod ipsum quoq; præstat stercus humanum bubonibus pestilentialibus applicatum, sicut *Saaer* in seinen Ostindianischen Kriegesdiensten *refert*, esse in Indiæ Orientalis Insula quadam, ex Insulis Celebes, arborem quendam vel levissima læsione summè venenatum, cujus veneneta plaga alio non possit curari modô, nisi proprio subitò excreto stercore, eoq; calido affecto loco applicato: qualem vim alexipharmacam assumtum idem stercus habet, contra animal lacertiforme, Gvarid dictum in India Occidentali, teste *Zacuto Lusitano lib. 3. Prax. admirand. observ. 93. p.117.* tandem & passeres vivi circa

ventrem deplumati & parotidibus malignis impositi, attrahendo venenum, moriuntur. Sed hæc omnia licet venenum attrahant, non tamen sunt venenata. Quod ergò humorem in vesiculis dentium contentum attinet, æstimo eundem per se minimè esse venenatum, ut suprà ostendi, non magis quam aliæ viperarum partes, sed arbitror potiùs eundem respōdere salivæ in faucibus aliorum animalium obviæ; de cujus usu non est, ut sim solicitus, primariò inservit præparationi ciborum in ore ut subacti meliùs, & volatili hoc liquore imprœgnati, feliciùs in stomacho deponant suum succum nutritium, & si quid insit iisdē venenati, à Sale Volatili alexipharmaco subjugetur & corrigatur; quod a. copioso constet sale insigniter volatilisato, tùm aliis quoq; partibus spirituosis aqvæ copiosæ nexu copulatis, sicq; in consistentiam quandam redactis, nemo dubitet, qui ingentem harum partium copiam, in destillatione viperarum prodeuntem perpendit, simúlq; analogiam, cum saliva propriè sic dicta, & usum in alimentis præparandis, ut taceam facilem hujus liquoris in iracundis viperis effervescentiam, de qua inferius erit dicendi locus. Ast licet vipera nihil mandat, sed omnia transvoret integra, nudas nidorum præpetes, aves plumosos, lacertas, mures, ranas, bufones quæ exsiccata diu, nil comminuta redditit, per membrum sui secessus, ut autor est *Severinus part. 1. cap. 7. §. 5. p. 104.* Attamen cum dentium copiosum habeat numerum, osq; saliva madens, cum eodem *Severino* dico, dentes minutulos, & sub maxilla latentes ei usui destinatos, ut perpungant tantummodò solidiores escas, atq; has fermento suo peracri tabefaciant propè, præsertim quod exserti quidem Natura, verum gingivis obducti dentes, cum alimenta conterunt, sic virus è vesiculis exprimunt. Abutitur tn. hoc liquore vipera, dum per fistulosum dentem, simul ejiciendo, maximum toxici fit subjectum.

§. 4. Pervenio nunc ad doctissimum *Marcum Aurelium Severinum*, qui tantâ viperam Pythiam pertractavit sedulitate, ut nil deesse videatur, undè etiam sentētiā ejus intimè fovet *Kircherus in Mundo Subterraneo*, ubi quasi compendium continetur eorum, quæ fusiùs suo tractatu toto pertractat *Severinus:* Hic ergò in eo est totus ut viperæ naturam totam esse alexiteriam defendat, venenum v. quod attinet ejus, hoc non agnosci proprium, aut intrinsecus concretum, verùm adscititium, & aliundè irrepere consvetum, quod pluribus in locis

cis viperæ veneno, & venenandi vi careant, sed immutentur tantùm occasionibus locorum, cœli, victuum &c. ut etiamsi viperæ sit plurimum veneni, tamen adscititia sit affectio, & materiam quidem veneni esse per acrem & biliosum sangvinem, qui à virulentis escis proficiscatur, bestiolis nempè ♃reis, quæ sunt scorpiones, bubrestes, aranei, bufones &c. ex quibus paratum Chylum læva cordis fornax miris modis reddat retorridum & fumidum. Ex quo loco sursum arteriæ sangvinem spiritalem devehant, ad retiformem plexum in ventriculis cerebri, à quo pleniùs hic spiritus vitalis elaboratus reddatur animalis, & à cerebri fumosi arteriis extenuatus adducatur ad summam pyrosin, qui succus spirituosus, quem ore ac dentibus recipiat vipera, venenum à vulgô æstimatum, venenum reverà non sit, sed tributũ ob id viperis, ut tot sensuum viriumq; bonis gauderet agrestis fera: hunc porrò succum cum morsu dentis conjunctum reddere vulnus malignum & inficere hominem, ita ut definiat infecturam, actum feræ, defigentis in aliud animal dentem, & indè virus emittentis, pro sui ipsiꝰ tuitione: ut nec dens per se, nec liquor hic plagam inferat venenatã, sed utrumq; simul. Non adeò absona est hæc *Severini* sentẽtia, quam ob id quoq; amplexus est *Kircherus*: & modò attendatur fermentationis, vel effervescentiæ ratio in viperâ lacessitâ, quam inculcat *Kircherus*, *Severinus* verò hinc indè parvam facit mentionem, nil culpabile videtur in hoc ejus dogmate; hoc saltem videtur incongruum, quod veneni materiam, liquoremq; virosum statuerit talem, qui ad vigorem, & alacritatem viperæ, adeoq; ad ejus actiones & usus, vel maximè sit necessarius: cum probabilius videatur, esse saltem salivam in particulares collectam asservatamq; usus: quâ abutatur posteà vipera irata in perniciem humanam; & cum ob istum nobilem usum communis sit omnibus viperis, cur non omnes viperæ ubiq; erunt venenatæ? quæ Severini est assertio; nam victus ratio, lociq; mutatio non omne absolvit punctum, cum Ciconiæ nullo modô sint venenatæ, sed potiùs alexiteriæ; cùm deniq; originem hujus liquoris derivet ex cerebro in cujus elaboretur plexu, adductus eò per assertum *Johannis Trollii pag. 289.* Non video quid respondere possit *Hodierno* qui avtopsia similiter fultus, ex fellis vesica derivat ductus veneniferos. Tandem & cauda quibusdam est suspecta, undè in medicamentis ex viperis parandis abjicitur. Sed nulla similiter ratione,

 Marco

Marco Aurelio Severino innocentiam caudæ ſatis demõſtrante *Parte II. Cap. 1. p. 284.* Sed his relictis ad alia pergo.

PUNCTUM III.

Viperam mortuam nullo modò eſſe venenatam affirmat.

§. 1. ALiorum perluſtratis opinionibus propiùs ad ſcopum accedam neceſſe eſt: conſiderandæ a. ſunt viperæ ſicut & reliqua omnia animalia dicta venenata, in duplici ſtatu, & quando vivunt, & quando ſunt mortuæ. Mortuas viperas ab omni veneni labe abſolvo, & potiùs eſſe divinas in iisdem medicas opes, quas vix in alia reperias creatura, ſtatuo; docet hoc ipſum experientia, veritatis magiſtra, quæ nullum ſuggerit fide dignum exemplum, ex vipera reverà mortua quocunq; modò uſurpata, veneni noxam cuidam eſſe inflictam, notandum hinc venit *Helmontii* Adagium, *Tractat. d. Ideis morb. §. 34. Morta la beſtia, morto il veleno*; cui fortaſſe germanicum illud reſpondet, ein todter Hund beiſt nicht/ undè nec pulli gallinacei à vipera commorſi mactati, & eſitati poſteà lethales ſunt, ſed quartanã potiùs, Medicorum alterum ſcandalum, feliciter profligant, teſte *Severino p. 366, & Bartholino 110*, mitto jam ſuperius enarrata exempla, aliquot ſaltẽ adhuc adnotaſſe ſufficiat: quas vires habeat per retortã artificiosè propulſus ſpiritus, cum ⊖ volatili, ad febres malignas & peſtilentes, inſultus epilepticos, ſcabies leproſas, alioſq; malignos affectus, quotidiana loquitur experientia, & quia ſpiritus ferè omne quod agit, agit ratione ⊖is volatilis, de hoc ſciendum, quod omnia encomia, ſtupendæq; dotes, quas veteres adſcripſerunt ſuo ⊖li theriacali, noſtro omninò conveniant Sali volatili, non verò eorum fixo, per tam fortem calcinationem parato, cujus aut nullam, aut minimam in ſe continent quantitatem viperæ, non ſecus ac alia animalia. Fixari equidem etiam ſolent per artem, ſed ſi hoc cõtingat per acida, eſt potius enecatio ⊖lium volatilium, quàm vera eorum correctio: Acida namq; omnia, effervеſcendo & præcipitando immutant ⊖lia volatilia, undè non poſſunt non diverſas poſtmodum edere operationes, manent n. invicem adeò poſtmodum juncta, ut vix niſi beneficio cujusdam ⊖lis Alcali fixi, cum quò libentiùs inire ſolet conjugium acidum

dum, quàm cum volatili, denuò separari queant; noviter inventus est modus in Italia, sine hujusmodi per acida destructione figendâ ⊖ia volatilia viperina, modumq; callent, non tantum *D. D. Tackenius*, cujus recentissimè editus vid. *Hippocrates, Chymicus, qui novissimi viperini ⊖is, antiqua fundamenta ostendit*, sed præterea quoq; *Antonius de Sgobbis Pharmacopæus Venetus sub signo Struthii*, cujus hæc sunt verba: *Di poi per mezo del loro proprio menstruo, cordiale & alessifarmaco acqueo (acciò vedano, che non sia questo menstruo imbevuto, d' altra facoltà ⊖ina,) hò cavato il vero ⊖e fisso viperino, ch' è una gioia pretiosa, per salute humara*: & novissimè alius nomine *Harras* Venetiis, ita fixare novit hæc Salia volatilia viperinâ, idq; sinè acido, ut etiam per chartam tuto hinc indè transportari possint. Est ergò verus reconditus balsamus in viperis, eorumq; ⊖le volatili, qui totius corporis renovat œconomiam, fermenta viscerum effœta jam renovat, & sangvinis vitalem fermentationem fortiter comservat, & masculè restaurat: hinc est, quod ex viperino vino sequuta ferè sit elegans rejuvenescentia, quod ex Brodio decoctionis viperarum mulier leprosa quadragenaria, sterilis anteà, post curatam lepram facta fuerit fœcunda, teste *Helideo Padoano in Curationibus pag. 294. à Magistro Joh. Wittich edit.* non secùs ac Galli gallinæquè viperis nutriti, docente *Zvvólfero, animadv. Class. 12*, admodum fiant fæcundi, quæ animalcula postmodùm viperinas vires possidentia, esu, ad eadem conferunt mala, ad quæ ipsæ viperæ, in specie ad Elephantiasin, & ipsi cognata mala, Scabiem fædam, luem veneream &c: tùm ad fœcunditatem, vitæ prolongationem, corporis nitorem, & oculorum claritatem conciliandam: de quibus videatur *Joh. Fab. Lynceus expositionem in Rechum p. 780.* Ad hæc itidem valent partes atq; essentiæ viperinæ, secundum artem paratæ, siquidem *Magnif. D. D. Michaëlis*, Essentia sua viperina Luem Gallicam aliquandò curavit tàm prospero effectu, ut ægro hinc sanato, cuticula ex universa decideret cute, Strigmentorũ facie, instar serpentum, exuvias suas exuentium. Sed pagina deficeret si omnia proponere vellem.

§. 2. Quod partes in specie viperarum attinet eas in mortuis omni veneni carere suspicione, multa illustria ostendunt exempla. De Regio cordis viscere ut incipiam, quinq; corda exsiccata una vice assumta, tantum valuere in Juvene quodam, ut nullum amplius ipsi nocere

cere potuerit venenum, Serpentes nullos timuerit, quin potiùs eos amaverit, & ſemper tractare voluerit. Hos v. eum admodum timuisſe Autor eſt *Joh. Fabr. Lynceo loc. citat. p. 786.* Ex Corde & hepate viperino egregium & pulverem & aquam Bezoardicam animalem parare vocet *Zvvôlferus p. 213.* Inteſtina exſiccata, & in pulverem trita admodùm cõmendat *Hartmannus Comment. in Crollium p. 456.* ad omnis generis affectus epidẽmicos, majorum & minorum animalium, inprimis ovium & equorum: Sed cur non & hominibus inprimis in inteſtinorum affectibus proſint? cum Hepata viperina pulveriſata ſint ſanè præſentisſimum remedium in Dyſenteriis, præprimis Epidemicè graſſantibus; Fellis viperini exſiccati gr. j. ab omnibus venenis liberare ait *Borellus Cent. IV. obſerv. 19.* Spinæ, exindeq; paratus pulvis aut ſecundum quosdam magiſterium, ad eosdem proſunt uſus Medicos, ad quos caro; non eſt ergò, ut caudam ob conſtitutionem oſſeam ſicut facit *Abbatius*, formidemus, cùm præterea eadem cauda vel nudo contactu tollere Odontalgiam dicatur: Caput verò appenſum, ad febrium arcendos paroxyſmos laudatur; quale ergò in his reconditum erit venenum? firma potiùs manet mea aſſertio poſt mortem viperas non eſſe venenoſas: ex quo notanter elicio, venenum viperarum, ſi quod habent, non conſiſtere in quodam principio materiali, poſt mortem reſiduo, ſed in quodam intentionali, vel certè tali, quod pereunte vita, & ipſum eſſe deſinat.

§. 3. Confirmat me in hoc ulteriùs conſideratio reliquorum animalium venenatorum, quæ cum in vivis eſſe deſinunt, & innoxiè tractantur & intra corpus aſſumuntur. Apparet hoc vel maximè in bufone, animali pleno veneno, ut non immeritò terreſtris toxici, & contagioſæ virulentiæ burſa magnetica dici posſit, loquente ſic eleganter *Kirchero in Scrutinio Peſtis p. 341.* tanto in hominem odio eſt, ut ſuſpenſus & verberatus ab eo præ nimia in illum rabie moriatur: undè ipſi, inprimis in terrorem actum, quacunq; poteſt ratione inſidiatur: nunc labiis ſcabris eundem fortiter mordendo, nunc halitu virulento, ſaliva venenata, lotiove toxicato indisſitum à ſe hominem evibrando, vel herbas ſaltim inquinando, aliave corpora inficiendo, quibus mediantibus noceat homini, videatur *Kircherus citat. loc. pag. 342, & 207. Sennertus lib. VI. Prax. Part. VIII. c. 22. p. 345, 346. Jonſtonus hiſtoria de quadrupedibus lib. IV. tom. I. cap. 1. p. 188.* Sed eneca

beſtiam

bestiam & liber eris ab ejus veneno. Non usum externum ad anginam, pestiferamq; luem commendo, sive sub propria forma, cum vel sine aceto applicentur bubonibus, & tumoribus pestilentialibus, sivè sub trochiscorum facie, ex vermiculis vomitu ejectis & ipsa substantia bufonum tragacanthi beneficio paratis, de quibus *Helmontius in tumulo pestis*, aliiq; passim Autores inprimis *Crollius in sua Basilica & Hildanus in suis Centuriis*: sed quoad usum internum, sal ex eorum cineribus calcinatis extractum, internè ℨß - ad ℨj pondere in ▽ Carduibenedicti usurpatum, ad omnem pestem è massa sangvinea eliminandam, eamqueab omnibus venenis vindicandam, mirificè commendat *P. J. Faber Panchym. lib. V. cap. 8. p. 631. & libro primo Myrothec. cap. 24.* & tanquã egregia sudorifera animalia extollit ⊖ fixũ bufonum & aranearũ: *Glauberus Furnor. Philosoph. p. 3. c. 22. p. 177.* vel usurpetur saltim bufonis exsiccati pulvis ad ℨß. & habebis experimẽtum ad Hydropiseos aquas educendas certissimum, teste *Wiero in observat. Petræus Nosol. Part. I. dissertat. d. hydrope. Hartm. in Croll. p. 420.* quem usum similiter vel externa solùm ad renes applicatione præstat. *Borellus* quoq; bufones innoxiè voratos refert *Cent. IV. observ. 56. & Cent. II. observ. 37.* Pergo ad scorpium cujus aculeum in caudæ extremitate eminentem lethale vulnus ob veneni pernitiosam vim, inferre constat: sed mortuus Scorpio, magnus licet non tantum cum haustu gelidæ in os citra noxam illapsus fuit, *J. F. Lynceo. p. 781.* sed præterea hic ipse cauda ex scorpione viva abscissa, spontè se vulneravit, sine ulla noxa: sic devoratam scorpionum offam à circulatoribus, plus se mel vidit *Baccius* sine vitæ detrimento; & *Branchinus* referente *Severino p. 366.* Nec ignotum est, quod egregiè valeat ad ciendam urinam, & provocandum lotium suppressum, non externa solum sub olei specie applicatio, sed interna quoq; pulveris vel calcinati, vel solum exsiccati, assumtio. Araneas esse venenatas, sed non omnes communiter asserunt, ego interim telarias venenatas esse arbitror, tùm quia eorum oleum venenis resistit externo illitu, ad modum aliorum venenatorum animalium, tùm etiam quod morsu vel potiùs ictu lædat, non contemnendis insequentibus symptomatis, sicut ex araneæ morsu epilepsiam suscitatam refert *Salmuth. Cent. III. Obs. 35.* Et ex aranearum morsu duos mortuos *Panarollus Pent. I. Obs. 45. p. 27.* Nec minùs calidos liquores in quos incidunt venenoso

contagio inquinent, teste eodem *Salmuth. Cent. II. Obs. 22. Sennerto lib. 6. Prax. p. 348,* & prava ex deglutita aranea Symptomata, vide *Salmuth Cent. II. Obs. 48. Borellus Cent. III. Obs. 19,* sed telæ non solum internè ad sedandos intermittentium febrium æstus usurpantur, sed ipsæ quoq; araneæ mortuæ exsiccatæ, & pulverisatæ, ad similem usum non sine successu propinasse rusticum quendam, certò constat. Multos præterea esse serpentes venenatos, qui mortui pretiosissima dant Pharmaca, cum vita exuta omni veneni labe, notissimum est, & serpentes innoxiè vorari, & in cibis usurpari cum sanitatis commodo, videatur *Borellus Cent. IV. Observ. 65. & Secunda. Obs. 37.* Quidam quoq; serpentem pro angvilla comedit nil mali indè perpessus, sed cum cognovisset postmodum fuisse viperam, ex phantasia in morbũ illapsus, obiit, *Libavius Alchimia Pharm. 12. Zvvôlferus p. 273.* Similem imaginationis vim, vide apud *Salmuth. Cent. II. obs. 93.* Ex quibus simile etiam de viperis esse ferendum Judiciũ omninò existimo.

§. 4. Exclusa tn. hic volo animalia ea, quæ peculiaris rabies sub venenatorum redigit classem, cujusmodi sunt canes, feles, lupi, aliaq; animalia interdum rabie quæ corripiuntur, hæc n. in Statu præternaturali sunt, adeoq; venenatis reliquis in statu naturali constitutis nil derogant, nam rabiosa ut in vivis dum sunt, & morsu & saliva etiam nuda inficiunt, ita mortua & esitata similem rabiem inducunt, exempla vide apud *Bauhinum tractatu de rabie. Kircher. de Peste, de fele rabiosa commesta pag. 206.* De sue rabie tacta, esitata *Borellus Cent. I. Obs. 75.* Vidētur n. mihi hujusmodi animalia laborare quasi febre quadã maligna, cum insania maniaca conjuncta, ex effervescentia massæ sangvineæ à fermento peregrino peculiaribus Idæis insignito oborta. Quod verò hydrophobiam attinet, hæc quidem tanquã inseparabile ferè adesse solet symptoma, rabiei, utut contrarium referat *Salmuth Cent. III. Obs. 90.* Non tn. proprium est rabiosis, cum etiam sine rabie, & in specie in febribus malignis, citra ullam contagii rabiosi suspicionem observata sit, testibus *Schenckio lib. VII. Obs. de venenis anim. Sanchetz in Obs. p. 378.* Ubi tantus citra ullam animalis rabidi morsum adfuit aquæ timor, ut ne ferre quidem præsentiam ejus, aut manus abluere, potuerit æger, simile exemplum habetur, *p. 379. Salmuth. Centh. II. Ob. 52.* Animalia ergò rabiosa per morsum, vel etiam per Salivam, communicant furibunda quasi fermentum suum febrile,

Idæis

Ideis morbificis Archeum corporis læsi, seu spiritum ejus insitum admodum perturbantibus, insignitum, quod totum corpus, in mores quasi brutales transformat: Suntq; hujus modi Ideæ in fermēto quidem radicaliter, in homine v. affecto non nisi radiativè, de quibus vide elegantem *Marc. Marc. Phil.Vet.restit.Part.IV. Sect.III. sub Sectio I.p.435.* Cum ergò hujusmodi affectus sit peregrinus ipsis brutis rabiosis, sitq; præternaturalis, & à peculiari dependeat fermento, in quod Archeus Ideas suas seminales imprimat, etiam post mortem superstes manere potest, licet sopitum ferè, donec in alio corpore vivente ex suscitatum denuò, similes concitet tragœdias. Sed cum venena aliorum sanorum animalium sint eis naturales quasi dotes, non tn. nisi imaginationis vi traducantur in actum, ut posteà demonstrabo, canis rabidi exemplum, hujus puncti veritati, nil detrahere valebit.

PUNCTUM IIII.

Viperam totam esse Alexiteriam, nec nisi lacessitam esse venenatam aut venenosè quenquam lædere, ostendit.

§.I. Viperam mortuam insontem pronuntiavi, ex cujus egregiis medendi viribus totam eam alexipharmacam & Bezoarticā concludo: nec venennm ejus quod in morsu percipitur in quodam materiali consistere assero, quoniam alias, & hoc post mortem semper esset superstes: Sed potiùs in quodam intentionali vel spiritali, à furore concitato: nec tn. vivens, per se est venenata, nullibiq; teste *Severino*, duce experientia, obvia ejus est malignitas, quam non nisi lacessita, vel provocata morsu exerit. Unde duplex viperæ perpendendus venit status, unus quo nullis gravioribus acta affectibus, tractabilem se offert, vel saltim nullo lædendi conatu se armat, aut metu, terroreve acta, fugam quærit, alter quando iræ concitata furore, ab externo provocata læsione vindictæ inhiat, & spicula dentata exerit. Priori in statu est innocens, & nulla culpabilis malignitate, nec lædit. Posteriori v., truculenta est fera, feros infert morsus; Vino quo maximè delectatur, suffocata licet, loco veneni salutiferas infundit dotes, ut supra dictum; Nec vivens Vipera, stomacho recepta

detrimenti quicquam attulit, sed sine noxa vivens per alvum fuit expulsa, teste *Gatinaria de suffocatione matricis:* hinc nudos & dormientes non lacessit spontè, quod sibi etiamnum puero sæpissimè contigisse perhibet *Olaus Magnus:* Ad hæc mulieres non paucas viperis insidiis struentes, videre contigit, quæ serpentem hunc manibus liberè contrectarent & amicè, dicit *Bartholinus de Anginâ puerorum p. 111.* In metu posita omnis quoq; malignitatis deprehenditur expers, hinc eos qui eo audaciæ processerint, ut eas alacriter adeant non lædunt, sed terrore perculsæ fugiunt: indidit namq; provida Natura serpentibus metum quendam, & timorem, ut homines, qui eos intrepidè persequuntur, fugiant, teste experientia *Zvvölfferi p.273:* Unde eodem Autore qui serpentes in capite & collo prius arripere ausit, itaq; tractare novit, ut in prima invasione mordere non audeant, is sanè posteà, ad lubitum cum ipsis ludere potest, modo caveat, ne eos ad iram provocet. Sed objicere possis Lector sub illo statu esse venenatas viperas, ac serpentes; licet non lædant suo veneno, aliud nempè esse actum primum, aliud esse actum secundum. Benè: Sed undè quæso probabis hoc tuum assertum? ex absentia n. effectus, quo modò demonstrabis præsentiam causæ, hoc est, ex defectu læsionis venenatæ, undè ostendes venenum, nisi ex præconcepta opinione de Veneno ejusq; principio materiali, dicere velis habere in se quoddam venenũ, quia sint animalia venenata, hoc est nisi petere velis principium, & probationis loco substituere id, quod est in quæstione: supra n. probavi venenum hoc non consistere in quodam materiali quia non sit superstes in mortuis, aut si fortè velis comparare cum veneno animalium rabiosorum, quæro cur post mortem per carnium esum, non similiter fiat activum, potiùs cum *Bartholino* dicam: *Ingenue fatebor minus in vipera recondi veneni quam vulgo persvasum; de Angina puer. p. 110.*

§. 2. Idem observare licet in aliis bestiis, venenatis vulgô licet habitis, quæ non lacessitæ, aut ubi metu fuerint perculsæ, non lædunt, seu ictu, seu morsu: è contrà non venenata animalia ubi irritata, ex irâ vehementer efferbuerint, ut feles, equi, homines, &c: venenatis non absimiles inferunt plagas: Romæ Scorpiones quidam sine damno deglutivit, priùs commode conplicatis chelis, caudæq; spiculo; in Italia sæpè iidem dormienti accubuere, sed non læsi innoxii fuêre

Bar-

Bartholino Cent.IV.Obſ.95.p.418. Ruſticos aliquot centena Scorpionum vivorum manibus apprehendendo, digitisq; revolvendo, non aliter quam nummos aureos numerare, vidit *Lynceus l. ſupr. citat. p. 781.* Fatuus quidam, Batavii araneas omnes obvias devorabat, citrà noxam: *Barthol. citato loco.* Quod itidem mulieres quasdam feciſſe refert *Borellus*, ubi inſimul obſervandum, quod aranea à viro deglutita, ſine noxa per duos menſes retenta,& mirum in modum aucta fuerit, tandem malignitatis ſuæ irritata forſan, prodidit vim: *Cent. III. Obſ. 19. & IV. Obſ. 56.* Taceo hic puellam Colonienſem vulgô notam, ſummo cum appetitu araneas capientem, & devorantem: & quanquam hic facilè aranearum diverſitatem quis protendere poſſit, quia etiam lethales hujusmodi aranearum obſervatæ ſint deglutitiones, tn. Communis aranea, quæ parietes telis inveſtit, non ſine malignitate eſſe, ſaltem irritetur docebit *D. Pauli Parecbaſi de febribus.* Vulgaris porrò notitiæ eſt hiſtoria Mulieris, quæ ſerpentem vivum, mammillas ſugentem, per decem menſes innoxiè geſtavit: Quæ tn. vocatur in dubium, *à D.Horſtio Epiſt. med. Sect. VI. & Sebizio Jun. reſponſ. in dictum locum*, notandum tamen quod loco citato refert *Horſtius* d. Serpente mulieri dormienti per os in ventriculum deſcendente, ibidemquè per aliquot menſes morante, & per vomitum tandem expulſo, nulla graviora inferendo ſymptomata, quam aliàs ſordes ventriculo adhæreſcentes inferre ſolet. Similes proſtant Hiſtoriæ de bufonibus, quorum ſemina quacunq; ratione aſſumta, vivificata ſunt in ventriculo, ibiq; in bufones perfectos adolevere, ſine noxa inſigni per vomitum rejectis, hiſtorias inſigniores vide apud *Grüling Cent.II.Cur.9.p.9 Bartholinus Cent.IV.hiſtor. 19. M. A. Severinus d. vipera part. I. cap. 11. p. 29.* & ſimilem rationem de omnibus venenatis animantibus valere æſtimo: ut placido in ſtatu nulla vi venenata ſint formidabilia, aſt ſi iræ percita fuerint œſtro, vel quovis toxico ſint pernitioſiora. Irritationis tn. habenda diverſitas, dum nunc ab externa tantum læſione & moleſtia concitantur, nunc interno agitantur ſtimulo, Iis nempè in brutis quæ naturalem quandam cum homine gerunt inimicitiam, ut bufones, ſerpentes quidam, &, ſi quis eſt, baſiliſcus, &c. quæ ex nudo aſpectu inflata odio iræ efferveſcentia intumeſcunt, & venenato fermento furoris ſpecie inſignito inficiunt, quod nunc per contractum ſaltem fit corporalem, nunc verò indiſtans. Illud morſu, ictuve, hoc per ſalivam, vel urinam, vel halitum.

PUN-

PUNCTUM V.

Viperam irritatam & ad iram provocatam concepto furore morſum inferre venenatum declarat.

§. 1. Sit vipera animal ſumme bezoarticum, ſit theſaurus alexipharmacus, ſit libera ab omni veneno mortua, ſit inſons non irritata, laceſſita tamen inſigniter, morſus infert venenatos, brevi lethales. Hiſtor. vide quamplurimas in *Schenckio lib.VII. Obſ. de Ven. animal.* Vipera Iracundiæ æſtro percita, canem ubi morſu ſauciaverit, intra de curſum aliquot horarum, vel citiùs, mortem inducet *Zvvôlferus p. 212. & Severinus p. 365.* inquit, *qui remordebitur canis aut felis, vix hora, pullus v. demorſus, vix tamdiu tum recitabitur angelica ſalutatio, detinebitur in vita:* hinc *Aldrovandus*, viperæ collotenus jam pridem ex ſectæ caput, quod integrum ſic, poſſe de morſum à ſe animal perdere veneno: cujus rei capto experimento vidit horæ ſemiſſe mortuum gallum gallinaceum *Severinus citat. loco.* Simile refert *Lynceus p. 782.* de famulo Pharmacopæi à capite viperæ, jam poſt tertiū diem abſciſſo, cum manibus apprehendiſſet, lethaliter morſo, ut vix vel efficaciſſimis theriacalibus curatus fuerit. Nec ignota eſt *Matthioli* hiſtoria, referentis de Ruſtico à Vipera fortè ſecundùm caput diſceſſa, pro mortna habita, apprehenſa, lethaliter morſo &c. Symptomata deniq; de morſis ab iracundis viperis ſupervenientia eandem venenoſitatē palàm teſtantur de quibus infra. Mordet ergò per dentes acutisſimos, fiſtuloſos, ex quibus ejicitur liquor ſalivalis; venenat. v. per ſummam, qua tunç ardet, iracundiam. Dentes iſti ſunt acutisſimi, Authoribus quibusdam quatuor, quibusdam duo, quibusdam medius quidam inter hos inſignior, aduncus & acutus, omnibus tn. ſunt fiſtuloſi, ut per eorum canales, derivatus liquor Salivalis, cum impetu dentium in animali irato inferat lethalem veneni vim. Liquorem hunc ſimul ejectum vocat virus *D. Severinus*, innuens eo ipſo, ab hoc inprimis dependere virulentiam vulneris, ſed in quo virulentia hæc conſiſtat quæritur? dicit in vi liquoris pyrotica, ſulphurea & arſenicali quæ vincatur tanquam valentiore, calor noſter vitalis. Rectè: Sed cur in ſpecie adjumentum dentis requiritur? cur non

in vi-

in vipera mortua est talis? cur etiam ex vivæ ore extractus est insons? hujus ratio, ex iracundia animalis petenda, quâ furens Archeus & effervescens saliva, similes motus, similesq; Ideas, per morsum inferunt morso. Ut ita formaliter vipera sit venenata, quatenus est irata: & infert morsus venenatos, quatenus ab irato infliguntur animali.

§.2. Iræ ergo quam maxima hic pensitanda natura, qua vix validior, nisi amoris excipere velis vim, reperitur affectus. Considerandus hic & impetus animi, & sangvinis reliquorumque humorum motus. Impetus animi vehementissimus furibundusque ex præsentia mali maximè infesti concitatur; Ad quod amovendum tota insurgit natura eademque omni conatu amovere à se tentat, objectū enim odiosum per suam speciem movet animæ vim cognoscentem, per sensuum organa operantem, quæ ex ejus inconvenientia, & odiosa præsentia permota abhorret eandem, & amoliri à se conatur, urgente hoc, se conservendi, omnibus innata concupiscentia, & hic actus iræ nomine vocari solet: Ex hoc ipso horroris actu, nascitur species ut sic dicam irascibilis, & Idea amovendi, & propulsandi molestum, quæ non tantùm recipitur in memoria & asservatur, sed etiam totius corporis partibus fluidis, inprimis sanguini, spiritibus mediantibus confusè, in specie v. membro cuidā cui modestiam propulsandi munus committitur, distinctè imprimitur, & insculpitur: adeoque in viperis hoc animi impetu permotis, species hæc idealis, ut totius corporis ergastulo, ita in specie ori ejusque partibus, & maximè dentibus inprimitur per cussoribus, simulq; liqvor salivalis in eorum confiniis asservatus, pingitur hâc ipsâ furoris impressa idæa. Rem ita circa affectus se habere, præter autoritatem *Helmontii, Marci Marci, Zvvölferi & aliorum modernorum*, testantur permulta quotidiè in medico foro obvia: Cruor Tauri potantem strangulat, non cruor bovis aut vaccæ, idq; propter tauri furorem, cum cupidine vindictæ morientis: Canis rabidus vel vivens, per salivam & morsum, vel mortuus per esum, læsos transformat in mores caninos. Felis rabida, in mores felinos, non secus ac nuperrimè in oppido vicino Torgavia, mulier maniaca, & quidem ut putabatur ex Philtro, lictorem in custodiam se abducentem, mordendo propè axillas, in similem conjecit calamitatem, ut postero die similiter ac ipsa fureret, muliere meliusculè sese habente: Sic felis sangvis haustus à puella, eam in mores felinis similes trans-

for-

formavit: Osſiculum certum bufonis cum tremore ſcilicet & terrore, ut ut conjuncto aliquantiſper furore, morientis, mederi vel nudu contactu odontalgiæ, certò experimento novi: (hinc catholicum anodynum ex bufonibus parari poſſe, experientiâ quorundam celebriorum conſtat Medicorum) prodeſt idem ad epilepſiam infantũ, ex nutricum inprimis immoderatis affectibus oriundã, ut & ad paroxyſmos febriles: bufo exſiccatus & applicatus quamcunq; hæmorragam ex interna ſangvinis ebullitione & effervefcentia ortam, certiſſime ſiſtit. Sangvis leporis, pavidiſſimi animalis, curat Eryſipelas Dyſenteriam: Pellis caudæ, lepori vivo detracta, ceu amuletum, idem curat Eryſipelas, admota verò, omnes ſanat ambuſtiones: Sangvis aſini, torpidi illius bruti, poſt aures collectus maniacos coercere & placare nemo dubitet; raſura cornu tauri, in coitus ardore abraſa, mire armat in venerem; quod alias non facit. Cerebrum paſſeris in veneris actu transfoſſi, potentiùs longè ſtimulat eãdem, quam ſi nudè interficiatur alio tempore: filum quo ſtrangulata vipera, medetur anginæ: mores nutricum bibuntur cum lacte earum à tenellis infantibus, ſicut infans à caprâ nutritus, caprinos miris ſaltibus, & variis petulantiis, imitatus eſt geſtus: terror, anxietas, & tremor, paventibꝰ Podagricis ſuam curant podagram: terror, tremor ira lapſus cerasi in Corpus, viſio capitis à lanio per medium fiſſi &c. ſimili modo ſignãt fœtum: & alia hujus farinæ exempla plurima vagantur obvia; hinc optimè acutiſſimus *Marcus Marci, non parum referre in quâ diſpoſitione animalia moriãtur, quorum partes ad uſum medicum queruntur.*

§. 3. Sed has & ſimiles operationes, per ſpecies quasdam intentionales, recentioribus Ideæ dictas, ex quarum directione tanquã in ſpeculo quid agendum cognoſcat natura, peragi, paucis oſtendã, dum harum in omnibus viventibus præſentia & directrix vis, ex veterum inprimis Philoſophia, obſervare datur; Agentia ſunt diverſorum generum in rerum natura, præ cæteris obſervanda viventia, quæ varias edunt operationes, tàm vegetabilia, quam bruta & homines: Horum omniũ ortus proceſſus & interitus variis mutationibus, iisqꝫ naturalibus, ut eſt ſubjectus, ita ab interno agente perfici aſſolet: Sed cum huic variæ incumbant operationes, neceſſe eſt, ut certò modò determinetur, ut operetur hoc, ut operetur iſtud, ne fiat confuſio, quam abhorret natura. Hoc v. quod determinat in agendo, ſunt ſpe-

cies

cies Intentionales dictæ veteribus, recentioribus Ideæ: Hæ dum determinant hominem in ratiocinando, dicuntur intelligibiles, dum bruta in ſentiendo, Senſuales in actionibus per appetitam motis, appetibiles, dum omnia viventia in actionibus vitalibus, naturales. Sic cicuta per Ideas proprias creſcit, adoleſcit, & aſſumta nos in anſeres, anates, & merges quaſi transmutat: Canis operatur in actionibus propriis, per proprias Ideas, quæ à rabioſo nobis communicatæ, nos ferè in canes transformant, aut certè ad caninas actiones, moresvè determinant: Homo intelligit per Ideas intellectuales, quæ quod probè notandum dominantur ſenſualibus, & hæ imperant, aut certè ſæpè perturbant naturales. Natura ergò per Spiritum ſeu Archeum corporis noſtri extructrix & conſervatrix, cujus diligens miniſter eſt Medicus, agit, & quidem ordinatè, ſemperq;, quæ ſua eſt prudentia, eodem modò, id quod eò magis eſt mirabile, quo ſtupenda magis totiùs microcosmi eſt conformatio, & actionum tot, tamq; mirandorum varietas ordinata, minimèq; confuſa, niſi à quodam ſuperveniente perturbentur; quæ omnia directa ſunt in conſervationem totius in genere, & unius cujusq; partis in ſpecie: neceſſe eſt ergò ſciat quid agat, & cur agat, ſed quo mediante determinatur, & ſpecificatur? hoc fit per ſpecies naturales, ſeu Ideas: Hæ in genere dirigunt ejus agendi vim, ut hominem homini formet ſimilem & etiam in ſpecie filius Patri, filia matri &c. reſpondeat in lineamentis, ut valgus valgum, blæſus blæſum generet, & quæ hujus modi alia à confirmationis vitio oriunda, errata: Harum namq; rationem impoſſibile ſanè eſt reddas, niſi directrices Ideas ſeu ſpecies aſſeras; dumquè præterea extructum domicilium & omnium partium actiones, ſartas tectasq; conſervat, & perturbatas reſtituit, ex eodem hoc promanat fonte. Verum impedita in ſuâ ordinariâ agendi vi, per ſex res non naturales dictas, inprimis per affectus animi, mirè transformantur, vel obfuſcantur naturales ſpecies, undè ataxiæ, & variæ Archei perturbationes, variæq; actionum læſiones: depravatè ergò dum agit natura, non cæco fertur impetu, ſed ex ſpeciebus depravatis & corruptis, corruptæ oriuntur actiones: hæ ipſæ à ſpeciebus pravis oriundæ, corriguntur, aut removendo occaſiones, Ideas & actiones perturbationes aut cõtrarias ipſi ſubminiſtrãdo ſpecies, quæ vel deleãt priores corruptas, vel easdem corrigant, &c: ut natura ita reſtituta ſuæ

 inte-

integritati per naturales suas Ideas denuò agat. Hic est modus agendi superiorum medicamentorum, alius ne mente quidem conceptibilis est. Sed longiùs deducere hæc prohibeor.

§. 4. Considerato sic animi impetu in vipera irritata, & mordicante, pergendum nunc ad motum humorum in tàm furibũda perturbatione. Hic autem consistit, in impetuosa sangvinis ebullitione, & effervescentia, in Iracundis omnibus obvia, veteribus exindè iram fervorem circa cor definientibus, indeq; iratus fervere & totus in fermento esse communiter quidem sed appositè dicitur, undè & iram fortitudinis cotemdixere Medici, si non ut duce, sed ut milite ea qvispiam utatur: Ira hæc similiter acuit viperam, fugientem alias hominem, & pertimescentem, ut supra dictum, eundem ut forti aggrediatur conatu; Fermentatio hæc sangvinis nimia, ex spirituum impetu, variis motibus cordis pulsatile corpus, moventibus & comoventibus oritur, indeq; nimia sangvinis rarefactio incensio, effervescentia, & ebullitio, ex rarescente imprimis bilis pingvi acoleosa parte, & salina volatili ejus substantia in motum & volatilem impetum concitata, profiscitur. Agitatum sic sangvinem similis salivalis seqvitur agitatio liqvoris, sive enim ex felle *cum Hodierno* sive ex sangvine & cerebro cum *Severino* derives, perinde est, dum partes ejus spirituosæ & salinæ volatiles, in motum effervescentiæ similiter rapiuntur: non secus ac homines irati spumare sæpius ore assolent, ex simili salivæ motu; Et quidem eo magis hoc locum habet in vipera, quo volatilioribus & facile fermentes cibilibus eadem ditata est partibus, videatur *Severinus qvi parte 1. cap. VII.* in eo est totus, ut calidam viperæ defendat temperaturam, eamq; ♀reis calidis & spirituosis & vesci alimentis & constare partibus: Unde & rectè ex Sulphureis spirituosis, & volatilibus hujusmodi partibus virulentiam ejus oriri defendit; *parte totâ secundâ.*

§. 5. Hisce consideratis, pater quid de venenositate morsus viperini habendum, consistit ea partim in Idea furoris Archei impressa dentibus & salivæ, sicq; per morsum una parti læsæ & consequenter reliquis partibus communicata, spiritum seu Archeum corporis similiter perturbante, & in furorem concitante: partim verò in parte salivæ fermentescente, per fistulam dentis in vulnus evibrata, & beneficio circulationis sangvinis toti massæ communicata, in similem fer-

vorem

vorem & impetuosum motum eandem concitante: in hisce consistit venenum morsus viperini. Confirmant hoc multa tùm in viperis obvia, tùm in aliis animalibus observanda: ratione Ideæ dens humanus aliàs innoxius, venenatum infligit vulnus nam redditus talis per imaginationem, & inde concitatam vehementem iræ passionem teste *Marco Marci Phil. Rest. p. 430.* Meticulosos & expavescentes fortiùs lædit, & periculosius vipera, ob Ideam furoris Archeo trementi contrariam altius impressam. Quo calidiores terræ regiones in colunt viperæ, eo venenosiores, fortiùs scil. vel levi ex ira effervescentes: Quò item magis inhiat Veneri, eo virulentior ejus est morsus, agitata jam spontè sangvinea massa per spiritum genitalem, hincq; fortiùs eadem effervescente; Ast quo fortior effervescentia, eo altiùs furoris inprimitur Idea, nam & effervescentiæ vim furoris intendit impetus & Ideam contra major effervescentia fortificat, commota tota sangvinis massa, undè & salivæ altiùs furoris inprimitur species: quo acutiores sunt dentes, eo malignior est morsus, ob faciliorem salivæ penetrationem, & altiorem ejaculationem, quæ solo contactu externo nil nocet: hinc circulatores diffractis jam dentibus viperinis & mutilatis, ut mordeant eædem, patienter ferunt, quia sine noxa, minùs penetrante, hebete earum acumine, minusq; sic noxii infundente. Extra hanc effervescentiam innoxius est salivalis liquor, referente namq; *Bartholino de angina p. 110. ipse Neapoli virus quod in chartam irritatæ viperæ bilioso colori simile ejaculaverant innoxiè manibus trivi & ab aliis devorari Florentinus ibidem Phaumacopola retulit.* Nam evanescentibus partibus spirituosis & volatilibus, sicq; sedata effervescentiâ innoxium est virus. Idea furoris Archei partis læsæ impressa, similiter eum perturbat, hinc intolerabilis verè dolor: ast affluente sangvine inopinatus tumor, salivæ fermentescibilibus particulis eandem in æqualem effervescentiam cogentibus; Circulationis beneficio, brevi tota ejus afficitur massa, quæ eodem ebulliēs modò ad modum tumefacit corpus, febremq; accendit acutam: humores circa præcordia inprimis bilis volatilis, & fixus pancreatis succus una quoquè commoti effervescendo, qua data porta ruunt, & regurgitando sursum atroces dant vomitus: Speciebus furoris interea in cerebrum illatis, vertigines primô ex perturbato spirituum motu, hinc deliria ex speciei impressione infestant ægrum.

§. 6. Quod in vipera contingit iræ percita œstro, idem & in aliis observamus animalibus; Ab homine omnium principe duco exordium: Qui ut alteri solet esse lupus, imo diabolus, ita etiam vipera; idq; per morsum; dentes equidem ex se innoxii, ut & saliva, his tamen sæpè immedicabile, aut certè periculosum infligi vulnus constat, ubi ira vehemens eosdem armavit in perniciem: Exempla vide apud *Hildanum Cent. I. Observ. 84. 85. item Cent. IV. Observ. 87.* ex morsu levi hominis in digito gangræna brachii ad cubitum usq; idem *Cent. Epist. 73. Glandorp. Specul. Chir. Obs. 49. p. 239. Panarolus Pentecost. II. Obs. 42. Zacutus Lusitan. lib. 3. Prax. Admirandæ. Obs. 88.* Imò Sangvinem hominis ruffi venenatum perhibent, si ira exacerbato detractus fuerit Autore *Marco Marci pag. 433.* Sicut *Zacutus Lusitan. lib. III. Prax. adm. Obs. 82.* refert, ex Potu sangvinis hominis ruffi, per venæsectionem sine affectibus gravioribus emissi, perpetuam secutam fatuitatem. Si ira fuisset percitus, vel alia vehementiori passione, alia certè secuta fuissent symptomata. Cauda Scorpioni viventi ex improviso amputata, innoxium facit vulnus, teste *Marco Marci p. 430. & Lynceo p. 782.* Ast irritata pessimum ejaculat virus, cujus vim in effervescentia à Sale volatili oriunda consistere, demonstrat *Pauli digreß. de febr. malign. p. 50. 51. 52.* Similiter cornua tauri, ac dentes apri, quando irritantur & efferantur plagam inferunt magis venenatam quam si casu eadem fiat, inquit *Marcus Marci pag. 430.* cujus ratio in sola iracundiæ consistit Idea. Sic mentionem facit vulneris virulenti ab apro in suram inflicti *Salmuth. Cent. III. Obs. IV.* ut & trium vulnusculorum à cercopitheco inflictorum, per biennium durantium, ut & vulneris difficulter curabilis à mure minore inflicti: hinc rectè concludit, *non dubito, quin ejusmodi animalium, irritatorum inprimis morsus, malignitatis quiddam obtineat:* cujus sententiæ est quoq; *Lynceus p. 782.* dum inquit: *cum sciam venenosa animalia, quæ pungendo aut mordendo vulnerant, vix nobis virus suum inferre, nisi irritata, adeoq; vel à nobis, vel aliis, vel à se ipsis ad iram eadem provocata fuerint: id sæpè in felibus, canibus, & gallis gallinaceis, iracundia flagrantibus contigisse animadverti, ut vulnera tunc infligerent cacoetica prorsùs & ægrè sanabilia, cum tamen quando placidè nobiscum agunt, & fortè nos sauciant, vix quicquam detrimenti indè percipiamus &c.* Qui ipse discursus perplacet quoq; *D. D. Pauli*

inDi-

in Digress. prope finem: similiter difcurrit *Febure tract. de la Chimie tom. 1. part. 2. lib. 1. cap. 8. p. 421.* item *Boyle of experimentall Philosophie Part. 2. experiment. 2. p. 52.* Porrò ex Equi morfu in tibia epilepfiam odfervavit *Salmuth. Cent. III. Obf. 35.* & Gangrænam ex equi morfu *Hildanus Cent. II. Obf. 86.* Qui licet venenata fimpliciter non habeat hæc vulnera, malignitatis tn. expertia non æftimat. Morfum lupi non rabidi, fed faltim irati malignitatem habere conjunctam, in eodem vide *Hildano Cent. IV. Obf. 90.* Confirmatur à *Schenkio in Obferv. lib. VII. de Venen. animal.* qui fimiliter luporum licet non rabientium morfum venenatum probat: Sed non fatisfacit ratio, quam affert, quia fcilicet in renibns eorum plerumq; nafcantur ferpentes. Melliflui apes tantùm abeft ut fcateant ubiq; melle, ut iracundiæ quoquè prodeant fel; Hinc ab apum ictu ortam gangrænam obfervavit *Zacutus lib. III. Prax. adm. Obf. 83.* ex punctura vefpæ circa carpum dolorem ingentem totius & lipothymiam *Hildanus Cent. IV. Obf. 77.* Sicut ex fimili punctura circa juncturam mandibulæ, ulcus infanabile fecutum, idem *Obferv. 78.* & dolorem horrendum aliaq; fymptomata ex ictu vefpæ fecuta, theriacalibus internis & externis curata, *Riverius Cent. III. Obf. 88. & Obf. 6. Commun. à Pachequo*: Sicut aliàs eadem læfio curari folet per vefpam fuper inpofitam, & per oleum ex vefpis per infufionem applicatum, ficut Scorpius ejusq; oleum proprio medentur ictui. Nec alteri folum fpeciei infligunt labem, & noxam venenatam hæc animalia, fed fe mutuis quoq; interimunt ictib9: vipera namq; à vipera atrociter demorfa vitam cum morte commutavit: *Autore Zvvôlfero*: Scorpiones irritatos permiftos invicem, fe mutuis transfigere ictibus, teftatur *Lynceus*: Araneas infigniores in vitro conjunctas fe mutuis petere aculeis, & enecare, oculatus fum teftis, alia ut taceam: Perfvadent hæc ipfa, & multa alia apud Autores pasfim obvia, venenatos effe hujusmodi animalium iratorum morfus, unus tn. plus alter minus: differentiæ ratio & in agente, & in patiente quærenda: agens nunc magis eft irritabile, & irritati inftrumenta nunc minùs, nunc magis funt acuta, & majori in patiens flagrat odio, vel minori. Patiens fi eft meticulofum & pavidum, venenum morfu receptum multum exaggerare, & diffufioni in totum corpus portas patentes aperire poteft, contrarium fit fi animofum & intrepidum; nunc difpofitum eft magis ratione maffæ fangvineæ, ad reci-

 pien-

piendum venenosum fermentum, nunc minùs, unde etiam nunc atrociora sequuntur symptomata, nunc leviora. Pars læsa nunc est nervosa, nunc est carnosa, nunc nobilior aut ignobilior, nunc nobili parti propior aut remotior &c: Variant hæc omnia magis & minùs venenatorum morsuum & ictuum vim & energiam.

§. 7. Ex modò allatis confirmata videtur sufficienter primitùs allata *Celsi* sententia, omnem animalis morsum quoddam habere virus, ex quibus conclusionis loco elicio, si ob id animal dicendum est venenatum, quia ictus infert venenosos, vel morsus, sequitur omne animal, etiam hominem esse venenatum, quia fervente iræ stimulis animali inflictũ tunc est venenatum vulnus, ut demonstratum, idq; eò magis quo magis vehementia affectuum rapitur brutum, quod rationis regimine eosdem refrænare nescit: Sed vix sine absurditate hoc dogma concedi potest, inprimis cum incongruum sit, id vocare venenatum, quod non semper habet venenum, nec quod aut vivum aut mortuum est tale, nisi in certo casu; Potiùs ergò arbitror, statuendum nullum animal revera & per se esse venenatum, fieri a. tale per accidens, dum abreptum impetuosis animæ passionibus, frendens ira &640 ferociens, vindictæq; anhelans, per effervescentem salivam, vel simile quid, Ideam iræ conceptam, per morsum commuuicat, & ita venenat, id quod innuit *Lynceus p. 782.* dicens: *In hanc devenerim sententiam, venenum absolutum nullum dari, sed relatione solummodo habita ad objectum, & ejus quidem naturam, modumq; inficiendi, imperscrutabilem verè nobis esse.*

CAPUT II. PRACTICUM.

PUNCTUM I.

Signa morsus viperini & Diagnostica & Prognostica pertractat.

§. 1.

VIperam per dentes duos caninos læsisse, ex ægri relatione per optimè addiscitur. Notanda interim sunt & adjuncta ipsius morsus & supervenientia symptomata, ut & de qualitate ejus,

&insti-

& instituenda cura certior reddatur Medicus. Mo[illegible] quod attinet apparent in loco demorſo duo foramina parva, invicem ſpatio diſcreta, vel etiam plura pro quantitate dentium, fluitq; ex his ſangvis primò purus, hinc humor ſanioſus deindè oleoſus ſpumoſus, hinc æruginoſus: pro ut magis magisq; ſangvis partis læſæ à fermento venenoſo immutatur; Symptomata quæ ſuperveniunt, ſunt vel ex genere actionum læſarum, vel qualitatum corporis mutatarum, vel excretorum depravatorum; omniaq; habent originem vel ex furibũda Idea, per morſum impreſſa, vel ex præter naturali effervescẽtia, per fermentum venenoſum inducta. Quæ ſicut ſe invicem ſequi ſolent, enarrare placet; Pars demorſa miſerandum dolet, adjuvantibus hic non parum ſpiculis acutiſſimis, ex dentibus viperinis in parte relictis, non ſecus ac ſpinulæ ex urtica planta, vel opuntia ſeu ficu indica, præprimis majore, relictæ, dolorem ad modum acerbant. Dolor hic adeò ſenſim accreſcit, ut totum quoq; corpus dolere tandem dicatur, undè ſubitaneo tumore, pars inſurgit horrendam in magnitudinem, & ſenſim ſenſimq; totum ſimiliter corpus inflatur; quod ſi ore ad moto haurire patiens conetur & exugere venenum, mox labra lingvamq; mirum in modum intumeſcere videas, ut os ipſam vix amplius capere queat, hinc putrilagine correpta, brevi ulceribus ſcatet, teſte oculato *Lynceo pag.778.* Color partis læſæ primò quidem rubicundus, ſenſim alterato per fermẽtum veneni ſangvine, ſub ruber, donec liveſcat, & obrepente gangræna, Sphaceloq; nigreſcat; corporis ſimiliter nativus nitor perit, & pro fermenti efficacia, & ſangvinis certa miſtione, ac inde orta alteratione, nunc rubeſcit, nunc virideſcit, nunc purpuraſcit, nunc nigreſcit, ſangvineæ maſſa tinctura rubinacea ſic corrupta: quales alterationes obſervare eſt in ſangvine eorum, qui poſt iræ nimiam incandeſcentiam eundem arte evacuant, quibusdam mire flaveſcit, aliis virideſcit vel etiam omninò liveſcit: Confuſa ex inordinata effervescentia debita ſangvinis miſtione, indeq; obfuſcato & obtenebrato ſplendido ejus rubore. Calor præterea totum ex urit corpus intenſus, incenſa febre periculoſa à peregrino & hoſtili fermento: Unde areſcunt fauces, ardetq; larynx, accedunt vomitus bilioſi admodum moleſti, anxietates cordis, lipothymiæ & ſyncopes terribiles invadunt ægrum: hinc & Palladis arcis fit afflictio ſupervenientibus ſcotomiis, deliriis, tandemquè amentiis:

laba-

labascente jam spirituum regimine, tremores agitant artus, & diffluente ac quasi omninò liquescente sangvinea massa, exsufflata propemodum flammula vitali, cum horroribus quibusdam ultimi Naturæ afflictæ sed relictæ conatus indicibus, per poros penetrat frigidus pessimi ominis sudor, ac stagnante tandem, & subsistente sangvine in partibus vitali aulæ vicinis, & impedita sic ejus circulatione, adsunt refrigerationes extremorum, respirationis difficultates, tandemque totius animæ expiratio supervenit.

§. 2. Ex quibus vel sponte patet, qualis eventus tandem expectandus veniat, quo modò enim tanto symptomatum insultui par esse perterritus æger queat? non tamen præcipitet se Medicus in prognosi, quia ut variant viperæ, pro varietate locorum, victuum, irritationis, &c. ita etiam variat eorum venenosa vis, quod ipsum parili ratione de parte læsa tenendum; quibusdam in regnis aliquot horarum spatio, in quibusdam tribus diebus, in aliis longiori tempore conficiuntur ægri; hoc generaliter interim notandum morsum, hunc, tanquam ut plurimùm lethalem, subitaneam medicaminis postulare opem. *Aëtius* hoc proponit *τεκμήριον*, Centaurium cum vino tritum bibendum præbeto; Siquidem enim Pharmacum evomet homo morietur, si non, vivet. Quod sexuum diversitatem attinet, litigant adhucdum inter se autores, Maris an Fœminæ periculosior sit morsus: Sententias & autoritates vide apud *Severinum pag. 414.* Et sanè ab utraqꝫ parte stat ratio, maribus major effervescentia competere videtur, fæmellis efficacior Ideæ vis, ob iracundiam, ad quam in omni fermè animalium genere fœminæ sunt promptiores, ut ut vana non rarò sit sine viribus Ira. Sed quicquid sit hujus controversiæ, parum aut nihil interest Medico, ut sciat animalis lædentis sexum. Hæc tandem ultima prognoseos signa *Eustachius Rudius libro tertio de morb. acut. cap. XVIII.* collegit, & sunt: Si Vipera percussus in syncope incidit, si illi sangvis è naribus profluit, si labia virore adscivere, si digiti extremi gelidi redditi fuere, si corpus omne concussum est tremore, & ut Nicander ait, veluti grandine percussum sibi videtur, certum est mortem esse propinquam.

PUN-

PUNCTUM II.
Methodum medendi morſui viperæ præſcribit.

§. 1. DIſpiciendum tandem quid valeat ars operoſa medentum, quid ferre recuſet; Maturam ferat opem Medicus, ne elapſa occaſione, quæ ſecundum Dictatorem noſtrum Summum, ſolet eſſe præceps, ſimul ſperata ægri convaleſcentia evaneſcat. Indicatio quam præfixam habet medicus, eſt, removere venenum, quod præſtat vel ex vulnere extrahendo, vel ex corpore expellendo. Conſiſtit namquè iſtud in parte ſalivæ efferveſcente, Idea furoris inſignita, ſublato ergò miasmate hoc, & inquinamento, ſecuritatis ſpes affulget. Quæ extrahunt venenum ex parte læſa, ſunt Topica & exterius admoventur, idquè mox agendum in *primò* principio, antequam pernitioſa veneni celeritas, beneficio ſuæ volatilitatis, inprimis cum ſangvinis circulari motu, ad intimiora penetret, totamq́ ſangvinis maſſam conſpurcet, ejusquè Idea ubiquè ſpiritus ſigillet. Abſciſſo hinc continuo membro læſo, abeſt noxa, teſte experientia *Galeni* in ruſtico, qui remorſus à vipera ſecundum digitum, hunc ſibi per falcem fructuosè & ſalutariter amputavit, videatur *Zacutus Luſitanus lib. V. Med. Princ. hiſtor. I.* Sed truculentum nimis eſt hoc remedii genus, ad mitiora ergò accedamus. Hoc interim ſemper obſervandum, ut injiciantur vincula, & ligaturæ, partibus ſuperioribus, firmæ & valentes, ne vi doloris concitatus ſangvis, nimio impetu per arterias affluat, nec citò nimis unâ cum veneni inquinamento per venas refluat. Teſtificati ſunt Pſylli Marſiq́ noſtri inquit *Severinus pag. 249.* vid. *Panciroll. pag. 178.* Cum fortè per viperas in cautè mordentur, ſi continuò morſam particulam exaſperent ſcalpris, adeò ut tingatur caro, multo cruore, quem diligenter expreſſerint, fieri ſic, ut nulla ſequatur noxa. Bona equidem hæc eſt medendi methodus. Sed dum conſideramus vulnuſculi anguſtias, & ſpontaneam partis extumeſcentiam, vereor ne plus attrahatur ſangvinis, ſine eo, ut convenienter evacuari posſit, ita ut præter veneni celeriorem propagationem, ex ſangvinis in tumore extravaſatione, coagulatione & à fermento maligno mortificatione, ſubitaneus gangrænæ ingruat me-

tus; melius ergò faciunt illi, qui partem commorsam scarificant, idquè pro circumstantiarū varierate nunc levioribus nunc profundioribus incisuris applicando posteà tàm sangvisugas naturales, hirudines dictas, quam artificiales, seu cucurbitulas quæ saniosum illum, & tabe manantem ibiquè conculcatum sangxinem exhauriant. Commendat hic *Severinus pag. 451.* Exsuctorem, quicunquè sit & quacunquè ratione fiat, eumquè ab omni labe securum promittit: Cujus tamen non fuero imitator, deterrente me observatione *Lyncæi pag. 778.* Sed duò omnium efficacissima, & absolutissima commendat *Severinus* media, Ignem nempè & Sulphur. Ignem quidem expeditissimum esse auxilium, cum cæterorum præstet viribus, sicuti etiam *Hildanus in Observationibus* suis ignem ad canis rabidi morsum vel maximè commendare solet. Adhibendum autem pro Ustione svadet, rombum unum alterumvè fimi caprilli incensi, quos imponendos svadet, donec cinerescant, fimum namquè hunc in se & ignem servare & flammam reddere, idquè ratione copiosi, quo imprægnatus sit, 🜍is. Ceterum quis non formidet hinc dolorem intensum, qui per moram longè fieret crudelior, vereor ut patiens tunc tantam exhibiturus sit patientiam, quantam dolorificum hoc requirit remedium: Et hoc ipsum similiter obtinet de ferro ignito, loco affecto impresso: Horrent ægri mentionem ferri, nedum ignis, quid facient in hujus applicatione? commendo potiùs hic per elegantem modum *Domini Boyle in exper. Philos. idiom. anglico conscript. pag. 59.* Qui etiam fit per ignem, sed sine ustione, per quem extrahitur venenum, sed sine corporali ad partem læsam applicatione. Modus est hic: Ferrum ignitum admovetur parti affectæ eo usq;, quo ferre potest æger sine dolorifica læsione, idquè tamdiu donec per hunc ignis contactum virtualem, extrahatur quicquid est in parte veneni, sic namq; interdum in marte observari maculam quandam flavam. Experimentum factum in homine quodam vulgari qui statuto pretio, ab irritata insigniter vipera sustinuit morsum in manu, undè in continenti mirum in modum eadem tota intumuit, ita ut vix ob temporis angustiam sufficienter incalescere potuerit ferrum, sed hoc per 10. vel 12. minuta ad moto, incrementum tumoris omninò remisit, & licet adhuc aliquandiu continuasset, spontè tamen posteà evanuit, qui

post-

postea sæpius hoc medio pecunias lucratus fuit. Quoad efficaciam hujus medii, non dubito, de quadam veneni extractione, quâ ignis sulphureas volatiles & actuosas ejus partes alliceat: Sed forsan adhuc aliud quid in recessu habet; dictum enim est supra, fermentum venenosum insignitum præterea quoq; esse Idea furoris, quæ ipsa perturbando Archeum admodum exasperet malum. Sed huic nil magis contrariatur quàm terror, quo per ferri igniti præsentiam incusso, extincta priori Idea Archeus contrariam fabricet, sicquè veneni vim non parum enervet. Observare datur simile quid in procidentia uteri, quæ ut ut per solam ligamentorum aut laxationem contingat, aut ruptionem, optimè tamen incusso certo modò terrore, idem restituitur in suum locum: teste enim *Roderico à Castro lib. II. de morb. mil. cap. 16.* cauterium actuale ignitum si teneat medicus manu, simuletquè ac si vellet uterum tangere, eundem subitò retrahi: quod ipsum in intestinis pro lapsis obtinere quoquè affirmabat. Simile Stratagema expertus est quoquè feliciter *Zacutus Lusitanus lib. II. Prax. adm. Observ. 95.* Idq; ex manuductione *Avenzoaris*, per mures cruribus alligatos quorum transcursu perterrita fœmina, uterus in propriam reductus fuit sedem. Alterum generosum quod commendat *Severinus* remedium est Sulphur, cujus varia est applicandi ratio, vel enim guttulas accensi sulphuris instillare, vel olei sulphuris per campanam complures guttulas in plagam demittere eamquè specillo tenuissimo refricare protinus, vel o°o ⊕li similiter immittere, vel + adhibere jubet. Præter autoritates quas apud eum vide, experimentum reddit hoc: Quod o°o 🜍ris effusam in abaco viperæ infecturam, confestim coagulet, & fixet◡. Perplacent hæc, cum amice hic conspiret theoria & Praxis, illa effervescendo agere dicit venenum viperæ, Hæc ergò medicamentum postulat, quod præcipitãdo coërcere queat istam immorigeram vim. Cum itaquè venenum viperæ consistat in sale volatili, Spiritibus 🜍reis juncto, hoc est, ut loquitur *Severinus*, sanies viperæ sit pyrotica spirituosa 🜍ea & arsenicalis, optimè conveniet acidum, vel 🜍ris vel ⊕li vel +ti, quod præcipitat omnem Salem volatilem & figit, & coagulando blandè 🜍, fermentum vene-

 nosum

holum omnino mortificabit. Hinc interne Spiritus hujusmodi acidus vel etiam ✝ Bezoartica, juncti Theriacalibus medicamentis tam laudabilem præstant opem, dum illa præcipitando vim veneni fermentativam hebetant, hæc verò si quid inest Heterogeni in massa sangvinea, per cribrum cutis porosum excludant: de quibus postea. Sed cum acidum hoc in oleum concentratum, vulneratæ applicatum parti corrodendo atroces excitare valeat dolores, forsan per manuductionem *D. Boyle* fumus ex incensis tædis ♀reis propè applicatis erit utilis: ut tùm ratione admoti ignis, tùm ratione vaporum acidorum ♀ris, junctis quasi viribus subjugetur venenum. Usitata sunt & alia extrinsecus applicanda pro veneni extractione, ut Aves, inprimis Gallus & Palumbus deplumati circa podicem, & ad moti, vel dissecti per medium, & calentes adhuc applicati: Alii theriacam vel solam, vel aceto subactam commendant, vel ex theriaca cum cepis alliis & caricibus paratum cataplasma admovent, *Lynceus* ungventum ex majore parte olei Scorpionum mediocri theriacæ & minore aceti compositum cum fructu adhibuit. Tormentilla exterius applicata, salutem de mortis attulit teste *Fracastorio lib. III. d. morb. contag. cap. 2. Aëtius* admodum commendat stercus caprinum, cum aceto applicatum, vide *Zacæthm lib. V. med. Princ. historia 2.* Hinc alii ex stercore capræ cum aceto, pice, cera & ♀re, utuntur mistura: nec inutile erit emplastrum magneticum *Salæ*, ratione magnetis ex ♀re Arsenico & Antimonio conflati, cui si addas vel pulverē viperinum vel earum bilem aut subigas cum earum pingvedine eo efficacius reddes. Viperarum namq; partes externè applicatæ quæcunque, exoptatissimam ferunt opem, inprimis fel illitum, & caput mortuæ impositum, quod ut ut furore prius ardeat, imminente tamen morte in terrorem & tremorem sensim facessente furore, obit. Extracto sic veneno, danda opera, ut si quid inest sangvinis adhuc corrupti & congrumati, per debitam suppurationem evacuetur, postmodumq; consolidetur.

§. 2. Quod interna attinet remedia, ea sint talia, quæ conceptum jam fermentum venenosum foras excludant, intestinas sangvinis commotiones sistant, & discusſis fuliginum per poros

cutis

cutis nebulis, serenitatem pristinam microcosmo inducant. Specialius Antidotorum vim determinat *Marcus Marci p. 434.* inquiens *Antidota & in principio & in progressu morbi medelam præstant, quia nimirùm vel à veneno Ideas noxias exigunt, vel penitiùs mistum istud destruunt, vel demùm Archeum vulneris per amicabiles Ideas alloquuntur, & solando furorem sensim exuere procurant.* Sint ergò alexipharmaca vel præcipitantia, hæc tàm positiva quàm privativa, illa tàm communia quàm contrà viperas appropriata, communia alexipharmaca ubivis nota, tàm simplicia quàm composita, inter simplicia Scordium, Scorzonera, Ruta, centaurium minus &c: ex mineralibus antimonialia prosunt fixata, ut diaphoreticam acquirant vim, imprimis ♁ ejus aureum, seu quod ☿ii sublimati beneficio ex antimonio eruitur, seu quod per ⊖ ammoniacum sublimatur & figitur, ut sine vomitu se cessuq; per nudam agat blandissimam diaphoresin; Ex animalibus omnia prosunt ex cervo parata. Theriaces quoq; insignis vis apud omnes commendatur autores, indequè Essentiæ theriacales, Spir. Theriacal. Camphorat. ex quo cum ♎ ⊕li & ♀ri (his inprimis volatilibus) parata mixtura simplex, de cujus usu jam præcedenti paragrapho, atquè etiam celebris Tinctura Bezoardica *Magnif. Dn.D.Michaëlis*, admodum erunt proficuæ. Opiata quoq; cum theriacalibus maritata, ad modum commẽdo, cum theriaca communis maximam verè vim sortiatur ex opio, eo tamen minùs correcto, quod si correctum legitimè cum Bezoardicis misceatur, sedando sangvinis impetuosum motum, & delendo furoris in Archeo Ideam, maximè foret proficuum. Appropriata ad morsum viperæ medicamenta ex ipsis copiosè hauriuntur viperis. Pertinent huc pulveres viperini, de quibus videatur *Spontonus tractatu de pulvere viperino*, Item essentiæ earum & Tincturæ, quarum quamplurimas & in *Zvvôlfero* & *Severino* invenies: & quod instar omnium est, ⊖ ejus volatile, quod si ritè absq; acido figere nescias, in id saltem incumbas, ut legitimâ edulcoratione urinosum & nauseabundum tollas saporem, è contrà verò svavem ipsi, dulcem & aromaticam omninò concilies & fragrantiam & dulcedinem, quod facilè secundum ductum *D. Boyle tract. supr. citat.*

 fieri

fieri poteit. Ratio operationis horum medicamentorum, consistit in similitudine, quæ simile attrahit suum simile, assumta ergò vel ad mota viperina, fermentum venenosum & salinum suæ naturæ omninò simile, attrahunt, illud alterant, vim fermentativum sopiunt & placant. Parili ratione atquè pili canis rabidi impositi, ejusdem morsui, relevant ægrum: & jecur ejusdem commestum eundem curant. Aut sicut Scorpius vel apes impositi, suis ictibus iisdem medentur, eliciendo id, quo nocent. Inter appropriata commendari vulgô solet fraxinus, utpotè cujus vel nudam umbram viperas & serpentes fugere autumant, hinc succum foliorum ad modum commendat *Zacutus Lusitanus libr. III. Prax. adm. Observ.* sed rejicit hoc ex *Plinio* haustum dogma *Severinus pag. 264.* Et licet *Amatus Lusitan. Cent. I. Cur. I.* Puellæ à vipera de morsæ propinaverit succi fraxini ℥jv, cum juvamine, hoc factum est ratione tremoris adjuncti, cujus specificum est in fraxino, & aqua ejus destillata egregia hic est medicina. An ex corylo parata medicamenta assumta aliquid afferant commodi, nondum certò expertum: attactu quidem virgæ colurnæ torpescere & stupefieri serpentem & viperas fama est, & circulum virgâ colurnâ circa viperam factum hanc non transgredi, quidam, qui se hoc experimentum vidisse dicebat, retulit. Non E. ejus internus usus omninò videtur improbabilis: cum præterea in corylo quamplurima abstrusissima lateant arcana, & $_o{}^o{}_o$ heraclinum ex eo paratum stupendas possideat vires: ut taceam corylinum viscum ad morbos ab incantatione & veneficiis oriundos potestates obtinere omninò singulares: *Renealmus Observ. CLV, CLVII.* Morsam à vipera jam fermè conclamatam, restituit per decoctum ex Verbasco & cortice Sambuci interno, cum parte sexta baccarum acathalidis assumtum & partibus læsis scarificatis extra applicatum. Galegæ seu rutæ caprariæ vis, & hic specifica est egregia, ▽m ejus destillatam non inferiorem æstimat ▽ Scorzoneræ *Lynceus pag. 786.* & cum hoc galegæ succo curatum juvenem ex viperæ veneno infectum, *vide in Schenck. lib. VI. de ven. anim.* & Historiam Lacertæ cum vipera pugnantis, & cum galega contrà vim veneni viperini se munientis, vide in *Foresto lib. II. de*

incest.

interi.urin.sua.pag.209. vers.190. Imprimis felicissimum expertus est usum urinæ humanæ ejusquè potus, in morsu viperæ, *Zacutus Lusitan. lib. VII. Prax. eos adm. Observ. 94.* Sicut eadem prodest ad præservationem ipsius quoquè pestiferæ luis, jejuno si hauriatur ventriculo. -~- ergo □æ volatilis, cum Essentiis theriacalibus vel potiùs viperinis mixtus, foret hic saluberrimus. Saliva hominis jejuni serpentes & viperas enecare, communitèr asserunt; sicut etiam sanatores dicti per sputum suum aquis injectum & ebibitum, quamplurimas ægritudines, etiam à viperis inductas noxas sanare solent, cujus exemplum vide *J. M. Marci. pag. 554. §. 16.* qui licet hanc vim Naturalem esse, & ex sola imaginatione sputum certò modò sigillante in quibusdam subjectis provenire asserat: tamen amicus quidam fide dignus retulit, esse donum quoddam divinitus concessum & proprium esse quibusdam in Italia, qui festo Divi Pauli nati, signum serpentis vel viperæ sub lingva aliovè in loco gerant, cujus se oculatum testem, sanctè affirmavit. De Diæta non est ut multa moneam, cum eam præsens medicus dirigere facilè sciat, temperantiæ medium ubiq; est optimè, quare ne & ego mediocritatis nimia prolixitate ex cedam limites, facio.

FINEM.

An Herrn L^dum. Ettmüllern.

DA bisher Procyon hat seine Feuer-Funcken
Mit auffgesperrten Schlund auff unsern Kopff gesprüth/
Daß mancher matter Geist vor Ohnmacht hingesuncken/
Und manches dürre Herz annoch vor Hize glüht:
Hat dein erhizter Sinn sich doch noch mehr bemühet/
Und solchem klugen Werck indessen nachgedacht/
Das man iezt öffentlich in iedes Händen siehet/
Und daß auch dir zugleich gantz neuen Ruhm gebracht.
Der

Der scharffe Natter-Biß/ u. was mit gifftgē Hauche
Und unvermerckter Dunst nach unserm Hertzen zielt/
Was mit geschwindem Tod und angesteckten Rauche
In unsre Glieder schleicht und uns das Leben stiehlt;
Und wie auch der Gefahr mit Fuge vorzukommen/
Daß das geschwinde Gifft geschwinder weichen muß:
Das ists / das iezt dein Fleiß sich rühmlich vorgenommen/
Dein Fleiß/ der iederzeit wie ein geschwellter Fluß/
Von Feuer angehizt/ hat fortzugehen wissen/
Und wollen ungethämt und ungehindert seyn/
Der Grüffte / Berge / Thal und Wälder durchgerissen
Und iezt so großes Lob und Freude samlet ein.
Deñ dir steht nunmehr frey die höchste Würd' und Ehren/
Die sonst **Hygea** giebt/ von Ihr zu nehmen an/
Es wird dirs keine Zeit/ noch Neid/ noch Mißgunst wehren/
Nur folge frisch hernach/ **Machaon** bricht die Bahn.
Doch wil der freye Muth an Freyheit sich begnügen/
Die Er iezt nur bey Euch/ **Ihr Väter**/ hat begehrt;
Eh' Er nach euren Wundsch vollkommen wollen siegen/
Muß ihm auch noch zuvor sein wüntschen seyn gewehrt.
Sein Wille steht Ihm zu vorerst noch zu ergründen/
Was PO uñ TYBER führt; uñ was verborgen nu/
Wil Er durch Gottes Macht und uns zu Nutz' erfinden;
Nachdem so wird Er Euch schon sprechen wieder zu.

Als wüntschet/ so wohl zu bevorstehender Reise/ als höchst-rühmlichen neuen Ehren von Herzen Glück

dein Freund

Jacob Gauch.

